

Wandeling door het noordelijke Geuldal samen met Joop Schaminée (pagina's 104-112)

20 km | 8 uur Deze stevige wandeling begint in Stokhem en gaat langs kalkgraslanden en door mooie Eiken-haagbeukenbossen met een grote rijkdom aan orchideeën en sleutelbloemen. Bij het kasteel Schaloen beklim je de Schaelsberg met een klein kapelletje waar een kluisenaar leefde, waarvandaan je een prachtig uitzicht hebt over het Geuldal. Vervolgens keer je vlak wandelend langs de Geul weer terug naar Stokhem.

Hoe te bereiken:

auto: vanuit het noorden via A2 en A76 richting Heerlen; neem afslag Simpelveld (nr. 7) en rijd richting Simpelveld; bij de oude Rijksweg (N278) rechtsaf, richting Maastricht; rijd tot in het centrum van Gulpen en sla daar rechtsaf richting Wijlre; vlak voor het kasteel (aan linkerkant, vlak voor Wijlre) linksaf; rijd rechtdoor en volg de bocht naar rechts tot u aan uw rechterhand een klein, door heggen omzoomd parkeerterreintje ziet. Hier begint de wandeling.

openbaar vervoer: neem de trein naar Schin op Geul via Maastricht of Heerlen (vanaf beide stations ca. 15 minuten). Loop naar het centrum langs de kerk en steek de Geul over en pik de route op tussen punt (14) en (15). Het is comfortabel om slechts met de trein te hoeven reizen, maar je moet wel eerst een stukje langs een grote weg en een drukke camping lopen voordat het mooi wordt. Een alternatief is om vanaf Heerlen bus 40 te nemen, richting Wijlre tot de bushalte Brouwerij. Loop even langs de weg in zuidelijke richting, steek de Geul over en neem de weg rechts die voor het kasteel langs loopt naar het dorpje Stokhem.

Beschrijving wandeling:

Vervolg de asfaltweg richting Stokhem. Neem in het dorpje Stokhem het smalle voetpad links omhoog (naast huisnummer 10).

- (1) We lopen nu de helling van het Geuldal op. Een deel van de hooilanden op deze glooiing zijn akkers en graslanden die een aantal jaren geleden uit productie zijn genomen en nu steeds kleurrijker beginnen te worden met Groot streepzaad

en Harige ratelaar. Bovenaan de helling bloeien in de tweede helft van mei en begin juni veel Soldaatjes. Dit zijn de eerste orchideeën die we zien. Naar boven lopend zien we een mooi voorbeeld van een graft.

We gaan het bos in en houden bij het bankje rechts aan. Op de driesprong linksaf omhoog.

- (2) We komen bij de beroemde Wylre-akkers die in 1957 door Staatsbosbeheer zijn aangekocht waarna men met hooilandbeheer en beweiding door schapen is gestart. Inmiddels hebben deze vroegere akkers zich ontwikkeld tot een van de mooiste voorbeelden van kalkgraslanden in Nederland. Loop door naar boven tot bij het hek waar je over het kalkgrasland uitkijkt. In de tweede helft van mei zie je vanaf hier de bloeiende Soldaatjes, Bosorchis en Grote keverorchis. Op sommige plekjes bloeit de hoge Purperorchis. Wat later, in juni, bloeien Grote muggenorchis en Bergnachtorchis. Andere plantensoorten die je vanachter het hek goed kunt zien, zijn in het vroege voorjaar de Gulden sleutelbloem en later Wilde akelei, Harige en Kleine ratelaar, Trilgras en Zeegroene zegge.

We vervolgen het pad naar boven een stukje het bos in.

- (3) Aan de linkerkant van het pad, onder de Essen, wordt een smalle strook als hakhout beheerd. Direct naast het pad groeien hier een aantal bijzondere bosplanten van kalkrijke bodem: de Eenbes en het uiterst giftige Christoffelkruid. Op verschillende plekken groeit de Gele monnikskap. Even verderop staat de grote Purperorchis. Blijf hier op het pad en loop niet de berm in.

Daarna weer terug naar beneden.

We lopen door een haag met veel Eenstijlige meidoorn, Sleedoorn, Hazelaar en Bosrank. In de berm staat hier veel Gulden boterbloem. Aan de linkerkant ligt op de helling een bos waar recent middenbosbeheer is toegepast.

Pad maakt een scherpe knik naar rechts. Je komt dan op een breder weggetje, hier linksaf.

Rechts passeren we een vleermuizenkelder. In de berm van de holle weg ter hoogte van het bos

zie je Muskuskruid, Bleeksporig bosviooltje, Valse salie, Bosaardbei, Speenkruid, Gele dovenetel, Klimopereprijs, Robertskruid en Witte klaverzuring. Let ook op de wissels van de Das.

Bij het begin van het bos staat rechts een bankje.

Voorbij het bankje eerste paadje rechts het bos in.

Let op: *het deel van de wandeling langs punt 4 en 5 is vrij wild, inclusief een afdaling dwars door het bos. Als u dat niet wilt, kunt u hier ook recht doorlopen en de holle weg naar boven volgen om bij punt 6 de route weer op te pakken (zie kaartje).*

- (4) Het bos bestaat uit Essen, Haagbeuken en Zomereiken. Op de helling naar boven langs het pad zien we Ruige veldbies, Lelietje-van-dalen, Witte klaverzuring, Gewone salomonszegel. Dit is het Beuken-Eikenbos. Let hier op de Fluitser. Bij punt 4 op de kaart tegenover het kleine paadje naar links (dat we straks nemen) ligt een mooi struweel met erg veel Grote keverorchis en Eenbes. Je vindt hier ook Purperorchis, Bergnachtorchis, Heelkruid, Muskuskruid, Gele dovenetel, Aalbes en Christoffelkruid.

Het eerste kleine paadje links (bij punt 4). Het paadje loopt dood tegen een weiland. Hier het hele kleine paadje naar rechts, door het bos, steil naar beneden, nemen. Tot bij de scheiding tussen twee weilanden: rechts een zwaar bemest weiland, links een smal weiland dat schraler is en dat naar boven naar de camping loopt. Direct links van deze scheiding is een klein hekje waar u doorheen kunt. Aan de andere kant van het smalle weiland is een klein donkergroen hekje waar u niet doorheen kan. Loop hier langs de houtwal naar boven, richting camping.

- (5) Tijdens de afdaling komen we door een prachtig Eiken-Haagbeukenbos waar de bodem in het vroege voorjaar helemaal bedekt is met bloeiende Bosanemoon, Slanke sleutelbloem, Gele dovenetel en Muskuskruid. Nadat u het hekje naar het weiland bent doorgeslagen, ziet u door de houtwal de Berghofweide (met een geel huisje). Dichtbij, half onder de bomen, staat een mooi veld Daslook en ziet u veel Slanke sleutelbloem. Verderop tegen de andere helling bloeien in april grote velden met Gulden sleutelbloem. Langs het paadje dat wij naar boven volgen, vinden we Gewone ereprijs en Aardbeiganzerik.

Loop over de camping en houd links aan naar de asfaltweg. Ga op de weg naar rechts.

- (6) We zijn nu op het plateau aangekomen met zijn karakteristieke löss-akkers. Let hier op Gierzwaluw, Boerenzwaluw en Oeverzwaluw. Vlak voor de boerderij de Berghof hebben we aan onze rechterhand een mooi uitzicht over de Berghofweide, een van de mooiste kalkgraslanden van Zuid-Limburg. In het vroege voorjaar springen de dooiergele velden van Gulden boterbloem in het oog. In mei zijn het de donkerrode Harlekijnen die de aandacht trekken. Nog later, in juli en augustus, is zie je de paarsrode Betonie. Vanaf de weg kun je deze bloeiende planten met de kijker zien. Het terrein zelf kan absoluut niet worden betreden.

Sla bij de boerderij de Berghof linksaf (bij de oude poort). Bij de T-splitsing rechtsaf. Dan de eerste weg (bij het bankje) linksaf, waarna we het bos aan onze rechterhand hebben.

- (7) We lopen nu door een mooi Eiken-Haagbeukenbos met Gele dovenetel, Groot heksenkruid, Gevlekte aronskelk, Bosanemoon, Muskuskruid, Hazelaar, Haagbeuk, Boszegge, Bosgierstgras en Ruige veldbies.

Bij de rand van het bos rechtsaf.

- (8) We lopen het Gerendal in. Dit is een droog erosiedal dat op het Geuldal uitkomt. We kijken nu uit over een prachtig Zuid-Limburgs landschap met heggen van Eenstijlige meidoorn en Gelderse roos. Aan onze linkerhand ligt op de helling het kalkgrasland dat de Laamsheide wordt genoemd. Dit terrein is afgesloten, maar je kunt ook vanaf het pad veel plantensoorten mooi zien, zeker wanneer je een kijker bij je hebt. In april zie je de Gulden sleutelbloem, in mei Soldaatjes, Purperorchis, Bosorchis, Grote keverorchis, Harige ratelaar, Ruige weegbree en Wilde akelei. In juni: Grote muggenorchis, Bergnachtorchis, Grote centaurie, Beemd-kroon en Kleine pimperl. Onder de Essen rechts voor de boerderij zie je vlak achter het hek heel dichtbij een paar mooie Purperorchissen. Door de ligging van dit hellinggrasland is het microklimaat relatief koel. Je ziet in het grasland dan ook een aantal bossoorten, zoals Slanke sleutelbloem, Gewone salomonszegel en Lelietje-van-dalen.

Even voorbij de boerderij van Staatsbosbeheer ligt op de helling aan de linkerkant de orchideeëntuin. waar je alle orchideeën die je in Zuid-Limburg kunt tegenkomen van dichtbij kunt bekijken.

- (9) De orchideeëntuin is in 1958 op initiatief van Dr. Ir. W.H. Diemont aangelegd. Daarvoor was dit een bemest grasland, waar men de bemesting heeft gestopt en met hooilandbeheer en schapenbeweiding is gestart. Tussen 1958 en 1974 zijn hier enkele orchideeënsoorten aangeplant, maar daarna heeft zich een min of meer natuurlijke situatie ontwikkeld, waar de meeste soorten zich kunnen handhaven of zich spontaan hebben gevestigd. Het grootste deel bestaat uit kalkgrasland, maar er is ook een stukje struweel en een hoek met Eiken-Haagbeukenbos. Bij alle soorten staan bordjes. Dit is een goede plek om de Limburgse plantensoorten op een gemakkelijke manier te leren kennen.

Daarna vervolgen we het asfaltweggetje, bij het volgende huis rechtsaf; bij driesprong links aanhouden (niet omhoog het bos in).

- (10) We lopen nu langs het Oombos. Men is hier al enige tijd bezig met herstelmaatregelen om het vroegere bloemenrijke middenbos weer terug te krijgen. Het gaat daarbij om bijzondere plantensoorten als Slanke sleutelbloem, Mannetjesorchis, Purperorchis en Vliegenorchis. Op de helling is men op een aantal stroken weer het vroegere hakhoutbeheer gestart waarbij men een deel van de bomen en struiken heeft gekapt en slechts een aantal overstaanders (vooral Essen) heeft laten staan. Kijk hier goed uit naar rondcirkelende Wespddieven. In de heggen in het dal broeden Kneu, Spotvogel, Tuinfluiter, Grasmus en Braamsluiper.

Bij de grote weg tussen Valkenburg en Wylre linksaf. Na de kerk (en het eerste kasteel) de oprijlaan naar het tweede kasteel in. Dit is een drukke weg, maar het kost slechts 10 minuten om bij de oprijlaan te komen.

- (11) Dit is kasteel Schaloen. In de kasteeltuin kan men na het betalen van de toegangsprijs van 4 Euro voor 1,5 Euro een kop koffie of thee drinken. Het is de moeite waard om de watermolen te bekijken. Op de muren bij de molen en het water om het kasteel groeit een bijzondere

muurplant: de Gele helmbloem. Je ziet hier ook Muurvarentjes en het Muurleeuwenbekje.

Bekijk het kasteel dat is gebouwd van mooie recht gezaagde blokken uit de zachte Krijtgesteentes.

Neem voor het kasteel de beukenlaan die naar rechts gaat (veel Bosereprijs in de berm) en loop door naar de Geul. Sla na de brug (voor de mooie kalkwand) linksaf en ga dan meteen rechts omhoog de Schaelsberg op. Na het spoorlijntje even een stukje naar rechts (langs het spoor) en dan verder links omhoog naar het kapelletje (of beter kluisje).

- (12) Je loopt eerst door een mooie holle weg waar je op verschillende plekken kunt zien dat er vaak een Das langskomt. In de avond kun je hier het zilveren fluitje van de Vroedmeesterpadjes horen. Langs het pad groeien Heelkruid, Bosroos, Gevlekte aronskelk, Groot heksenkruid, Robertskruid, Bosandoorn, Geel nagelkruid, Bleeksporig bosviooltje en Bosaardbei. Op het steile talud langs het spoorlijntje groeit de bijzondere Kruidvlier vergezeld door veel Bosrank en Kleefkruid. Langs het pad verder omhoog komen we door een mooi Eiken-haagbeukenbos met Haagbeuk, Zoete kers en Hazelaar. Het eerste kleine zijpaadje aan rechterkant een stukje inlopen (en weer terug): veel Bosanemonen (april), Lelietje-van-dalen, maar ook de zeldzame Eenbes, Gulden boterbloem, Donkersporig bosviooltje en veldjes met Slanke sleutelbloem (in april).

Bovenaan ligt een oud kapelletje waarvoor een groepje oude linden staat. Onder deze oude bomen groeit de bijzondere Knolsteenbreek, vergezeld door Muskuskruid, Klimopereprijs, Drienerfmuur en Gulden boterbloem. Het kapelletje is in feite een kluisje dat tot 1930 door een kluisenaar werd bewoond. Vanaf deze plek heb je een mooi uitzicht over het Geuldal. Let hier in de zomer op Wespddieven en Boomvalken. Voor het kluisje groeit op een open plek veel Bosvergeet-mij-nietje samen met Dagkoekoeksbloem en Dolle kervel.

Net voorbij het kluisje pad rechtsaf naar beneden nemen. Beneden even een stukje naar rechts en dan weer terug om spoorlijntje over te steken. Dan pad naar beneden volgen.

(13) Voor de spoorlijn, op de helling langs het paadje naar beneden heeft men het middenbos proberen te herstellen. Na het kappen van de bomen heeft een sterke ontwikkeling van o.a. Bosrank plaatsgevonden, zodat de vroegere soorten van het middenbos geen kans kregen. Beneden lopen we eerst een klein stukje naar rechts om op de kapvlakte op de helling langs het pad naar de grote Purperorchis (mei) te kijken. Dan weer terug. Langs het pad groeien ruigtekruiden als Wilde marjolein en de bijzondere Kleine kaardenbol.

Beneden bij de Geul linksaf het pad langs het water volgen.

(14) Let langs de Geul op IJsvogel en Grote gele kwikstaart. Boven het water vliegen Weidebeekjuffers; op deze plekken wordt door de vissers Beekforel gevangen. Op de beboste oevers vind je Gulden boterbloem en Muskuskruid. Op de helling aan de linkerkant staat hier en daar de Grote keverorchis.

Voetpad gaat over in asfaltweg; hier is ook een café waar je op het terrasje wat kunt drinken; daarna asfaltweg volgen. Bij kerk rechtsaf; Geul oversteken; bij grote weg Valkenburg-Wijlre linksaf; eerste asfaltweg rechtsaf (voor de Geul, bij het bordje Keutenberg). Je loopt dan langs een grote camping. Kijk naar de graften op de helling aan je rechterhand. Waar de weg een scherpe bocht naar rechts maakt neem je klein voetpaadje (gele paaltjes) dat links van de weg tussen de huizen ligt.

(15) Aan de linkerkant van het voetpaadje stroomt de Geul begeleid door een ruige begroeiing met veel Bosrank, Grote brandnetel, Rietgras en Zevenblad. Let op de Maretakken in de Canadapopulieren. Op de steile, kalkrijke helling aan de rechterkant een mooi Eiken-Haagbeukenbos met Bosbingelkruid, Ruig klokje, Muskuskruid, Gevlekte aronskelk, Gele dovenetel, Bosandoorn, Gulden boterbloem, Donkersporig bosviooltje en zelfs het bijzondere Christoffelkruid. Op één plek is de helling in het vroege voorjaar bedekt met rijk bloeiende Gele anemonen. Hoger op de helling groeit veel Slanke sleutelbloem, maar die kun je vanaf het pad niet zien. In de berm groeien Aardbeiganzerik en Gevlekte dovenetel. Op een gegeven moment passeren we een plek waar uit de helling een klein onderaards riviertje in de

Geul stroomt. Hier staat de Bosmuur met grote witte bloemen. Ook bij de camping *De Gele anemoon* zie je in het vroege voorjaar Gele anemonen bloeien, maar deze zijn hier waarschijnlijk aangeplant

Het voetpaadje gaat bij de camping over in een asfaltweg; houd links aan en blijf de Geul volgen. Op een gegeven moment gaat er (links van het asfaltweggetje) een klein voetpaadje het weiland in richting Geul; volg dit. Wanneer dit voetpad op een weggetje uitkomt, rechtsaf slaan richting Stokhem, het dorpje aan je rechterhand. Loop dan over de asfaltweg tot aan de oranje brievenbus en sla linksaf en loop terug naar de parkeerplaats of de bushalte bij de brouwerij.

Opmerkingen en aanvullingen:
frank.berendse@wur.nl

